

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
Шуурмакская средняя общеобразовательная школа
МР «Тес-Хемский кожуун РТ»

«Согласовано»

Зам.директора по УВР

«30» августа 2023 г.

«Утверждено»

Директор школы:

«1» сентября 2023 г.

**Рабочая программа
по родному языку
6 класса**

учителя Иргит А.Е.

2023-2024 учебный год

Катаптаашкын – 8 шак.

Хыналда болгаш чогаадыкчы ажылдар (хыналда ажыл, эдертиг, чогаадыг, словарьлыг диктант, төлөвилгел дээш о.ө.) – 13 шак.

Теория болгаш практика – 47 шак.

Ажылгаар өөредилге номери:

1. «Тыва дыл. 6 класс». Авторлары: М.В.Бавуу-Сюрюн, К.Б.Доржу, Б.Ч.Ооржак, А.Б.Хертек. 2015ч.
2. «Тыва дыл. 6-7 класс». Авторлары: Д.А. Монгуш, К.Б. Доржу. 2001ч.
3. «Тыва дыл. 6 класс». Авторлары: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарылдар. 2022ч. ООО Издательство «Офсет» (электроннуг хевир)

Дылдын кезектери	Программа аайы-биле темадар	Шак тар саны	Өөреникчилернин кылгыр ажыл-чорудулгазынын кол хевирлеринин чижек тайылбыры
Дыл, дыл дугайында нити билгилер	Дыл – харылгаажырынын чугула чепсээ. Төрел дылдар болгаш өгбе дыл дугайында билгил. Дириг болгаш өлүг дылдар. Түрк дылдар дугайында.	2	Кижилернин аразында чутгаалажыр чугула чепсээ – дыл дугайында чутаага киржир. Демнежип ажылдаар: Дириг болгаш өлүг дылдар дугайында дыннадыгта белеткенир: немелде литератураны дилет-тывар, энциклопедияларны ажылгаар. Өөредилге номунда дылга, төрел дылдарга хамаарышкан материалдарнын нити сайгарылгазынга киржир, мергежилелернин онаалгаларын күүседир. «Тыва дылдын түрк дылдар аразында туружу» деп темага төлөвилгел тургузарынга киржир.
	5 класска өөрентген чуулдеринге катаптаашкын Фонетика болгаш орфоэпия. Лексика. Сөзүглелдер, оларнын стили.	3	Тус-тузунда тема аайы-биле демнежип, хөй-биле кадды (коллектив-биле), бөлүк аайы-биле болгаш бот ажылдаар. Өөредилге номунда бердинген материалдарнын нити сайгарылгазынга киржир, мергежилелернин онаалгаларын күүседир.
	Чогаадыг	1	
Орфография	Ажык эвес үннернин үжүктөрүн дакпырлап бижкири. Й үннүг үжүктөрлиг (я, е, ё, ю.) сөстөрнин шын бижкири.	4	Орфография дугайында тайылбырны кылгырынга киржир. Демнежип ажылдаар: Орфография дүрүмнерин сактып алыр, удур-дедир хынажыр (бердинген сөске хамаарышкан дүрүмнү тайылбырлаар азы бердинген дүрүмге чижектерини тывар)

	Сөз ээсинде т-д, п-б деп үнненин үжүктөрүн шын бижирги. Калды (ы) болгаш чымчак (ь) демдектерни сөскө ажылгандары.	Хөй-биле калды (коллектив-биле) ажылдаар: Тыва дылдын словарьларынын дузазы-биле сөстөрүнн шын бижилгезин хынаар. Өөрөдиге номунда графика, орфографияга хамаарышкан материалдарнын нийти сайгарылгазынга киржир, мергежилгелернин онаалгаларын күүседир. Словарьлык диктанттыны бижирги.
Сөс тургузуу болгаш сөс чогаалдылганы	Хыналда ажыл Сөстүн тургустунар арталары: морфология (кожумактыг), синтаксисти арта. Хураангайлаар арта. Хевир тургузар кожумактар: чүве адынын бичегледир чассыдар кожумактары, демдек адынын чадаларынын кожумактары, кылыг сөзүнүн болбас хевиринин кожумаа, кылыг сөзүнге немелде утка кириер кожумактар. Өскөртилге кожумактары: чүве адынын сан, падеж, арын кожумактары; кылыг сөзүнүн үе, сан, арын кожумактары. Сөстүн тургузуунун сайгарылганы.	1 3 Демнежип ажылдаар: Бердинген сөстөрнн уткалыг кезектерин (морфемаларны) – дазыл, чогаалдылга, хевир тургузар, өскөртилге кожумактарын ангылап айтыр. Бөлүк айы-биле ажылдаар: Сөстүн уткалыг кезектеринин чүгүлө кайы-бирээзи кирген (арын кожумактарлыг, демдек ады чогаалдыр кожумактарлыг, укталган дөстүг дээш о.ө.) сөстөрнн домактардан тывар онаалгалыг ажылды күүседир. Сөс тургузуу болгаш сөс чогаалдылганын кол билгилерин эки шингээди алгырынга дузаалаар оюннарга киржир. Демнежип ажылдаар: Чогаалдылга кожумактарынын ажылгалдын тайылбырлар: -чын, -чи, -кчи деп кожумактарнын болгаш оларнын фонетиктиг варианттарынын чүве адын тургузарын; -лыг, -зыг, -кыр, -кы деп кожумактарнын болгаш оларнын фонетиктиг варианттарынын демдек адын тургузарын. Бот ажылдаар: Хевир тургузар кожумактарга чижектер тывар: чүве адынын бичегледир чассыдар кожумактарын (чык, -чыгаш, -ак, -пай, -кай, -кы болгаш оларнын фонетиктиг варианттарынын), демдек адынын чадаларынын кожумактарын (-ак, -зумаар, -ылдыр, -тыр болгаш оларнын фонетиктиг варианттарынын), кылыг сөзүнүн болбас хевиринин кожумаан, кылыг сөзүнге (причастие, деепричастие) немелде утка кириер кожумактарны. Сөсте чогаалдылга болгаш өскөртилге кожумактарын, хевирин өскөртир кожумактарны таныыр.

Деконика болгаш фразеология	Ханылда ажыл Танылган утунун айы-биле тыва дылдын декониказы (нитти түрк лексика, оске дылдардан үлгерлээн лексика; моол, кыдат, төвүт, орус болгаш оске дылдардан) Ажыглалынын айы-биле тыва дылдын лексиказы. Нитти ажыглалдын сестери. Кызыггарлыг ажыглалдын сестери: диалектизмнер, мергежил сестери болгаш терминнер. Ховар ажыглалдын сестери: эргижирээн сестер (историзмнер, архаизмнер), чаа сестер (неологизмнер). Жаргонизмнер. Хуу аттар (ономастика), оларнын янзылары (топонимнер, антропонимнер, этнонимнер, зоонимнер болгаш космонимнер). Тыва дылдын тайылбырлыг словары. Сөстүн лексиктиг сайтарылгазы.	1 13	Алган билиглерни бодаткаар. Немеде онаалыларны күүсөдүр. Нитти түрк лексиканын, моол дылдан үлгерлээн декониканын чижектерин тывар. Моол, төвүт, кыдат сестерини аңгылаар. Эрги болгаш чаа орус үлгерлеп алышыкчынарын тодарадыр. Кыска дыналдыг белеткээр: «Ажыглалынын айы-биле тыва дылдын лексиказы» «Мени кааа ажыглаар силер?» деп оюнга бөлүк айы-биле киржир: «Каа-даа» (нитти ажыглалдын сестери), «Тожу кожуунга» (диалектилер), «Эптерим аразынга» (жаргонизмнер), «Ажылымга», «Аалымга» (мергежил сестери), «Кырган-ачам дугайында сактышыпкынгга, чогаалга» (эргижирээн сестер), «Квест-оюнга» (чаа сестер). Нитти ажыглалдын, ховар ажыглалдын сестерин (эргижирээн сестер (историзмнер, архаизмнер), неологизмнер), кызыггарлыг ажыглалдын сестерин (диалектизмнер, мергежил сестери, жаргонизмнер, терминнерни аңгылаар. Мергежил сестерин, диалектизмнерни, терминнерни чугаанын янзы-бүрү байдалдарында ажыглаар. Чечен чогаал сөзүглелдеринден эргижирээн сестер, историзмнер, неологизмнерни тывар. Бодунун чугаазындан жаргоннар болгаш диалектилерни чайладыр. Литературлуг дылды диалектилерден ылгаар. Сөзүглелди тыва литературлуг дылдын лексиктиг нормаларын сагаанынын талазы-биле сайгарылганы кылып номчуур. «Чүү-дүр ол?» деп оюнга бөлүк айы-биле киржир: «Топо», «Гидро», «Этно», «Антропо», «Зоо», «Космо» (хуу аттарны танып билир, аңгылаар, шын бижиир) Тыва дылдын лексиказын тывылган утунун болгаш ажыглалынын айы-биле таныыр, оларны аңгылаар, бижимел чугаага шын ажыглаар. Хуу аттар дугайында кол билиглерни шингээдир. Оларнын янзыларын аңгылаар (топонимнер, антропонимнер, этнонимнер, зоонимнер база космонимнер), сөзүглелден тывар.

	Катаптаашкын	1	Алган билиглерин катаптаар.
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыйткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
	Чогаадыг	1	Чугаазын сайзырадыр. Дыл нормаларын сагыыр.
Морфология	Чүве ады. Тодаргай болгаш туугай чүве аттары. Чүве адынын темалыг бөлүктери. Чүве аттарынын бичеледир, чассыдар хевирлери, оларнын тургустунары. Орус дылдан үлгөргүзэн сөстөрнин грамматиктиг хевирлерин шын бижиири.	4	Тодаргай болгаш туугай чүве аттарын, оларнын кол темалыг бөлүктөрүн аныктылар. Хуу болгаш ниити чүве аттарын, оларнын кол темалыг бөлүктөрүн аныктылар. Хуу болгаш ниити чүве аттарынын шын бижилгезин сагыыр. Өөредилге номунда материалдарынын ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелернин онаалгаларын күүседир. «Чүве адынын морфология демдектери» деп диалогка киржир. Демнежип ажылдаар: Чүве аттарынын бичеледир, чассыдар хевирлерин тургузар, кожумактарын айтыр. Бөлүк айы-билге ажылдаар: Орус дылдан үлгөргүзэн сөстөрнин кожумактарын шын бижиир.

Хяналда ажыл Дөмдөк адын Дөмдөк адын чогалдылганы (морфология, синтаксис, артикль, сөстүн каттаганыдан).	1	Чүве адыннын морфология сайгарылыгын көндөр. Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир. Дөмдөк адыннын нийти утказын тодаралдыр, морфология дөмдөктерин барымдалап, дөмдөк аттарын тодаралдыр. Дөмдөк адыннын тургустунарын тайылбырлар: 1) чогаалдыпта кожумактарынын дузазы-биле: -лыг, -зыг, -кыр, -кы болгаш оларнын фонетиктиг варианттары; 2) сөстөрнин каттышканыдан: дефистеп бижкир: орган-эрес; тудуштур бижкир: кара-ага = карага); 3) сөстөрнин каттаганыдан (кара-кара). Дөмдөк аттарын чогаалдыр. Дөмдөк аттарынын темалыг бөлүктөрүн ылгаар. Шынарнын болгаш хамаарылганын дөмдөк аттарын аныглаар. Шынарнын дөмдөк аттарынын өйүндө, кошкадыр, күштелдирер чадаларын тургузар, оларны аныглаар. Укташкан, укталбаан дөмдөк аттарын тодаралдыр. Дөмдөк адыннын синтаксистиг хулээлгезин тодаралдыр. Дөмдөк адыннын морфология сайгарылганын кылыр.
Шынарнын дөмдөк аттары. Хамаарылганын дөмдөк аттары.	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Хяналда ажыл Чогаалдыг Сан аттарынын бөлүктөри. Тун болгаш дугаар сан аттары. Чырынын, үүрмөктээринин, анылаарынын, чоокшуладырынын сан аттары болгаш оларны шын бижкири.	1	Сан аттарынын бөлүктөрүн тодаралдыр: тун болгаш дугаар сан аттары, чырынын, үүрмөктээринин, анылаарынын, чоокшуладырынын. Сан адыннын чүве ады-биле каттышканды, чүве адын чангыстын санынга ажылгаары (ч: тозан аыт).
Сан адыннын нарын сөстер болгаш фразеологизмнер тургузарынга киржилгези. Тыва дылда хемчег илередир чамдык сөстөрнин ажылгалы.	3	Сан аттарынын шын бижилгезин сагыыр. Сан адыннын синтаксистиг хулээлгезин тодаралдыр. Сан аттарынын дузазы-биле нарын сөстөрни тургузар. Сан аттары кирген фразеологизмнернин утказын тайылбырлар. Сөзүлгелдерден тыва хемчег илередир сөстөрни тывар. Морфологияга хамаарышкан айтырыгларга харыылаар. Билиин хынаар, бодунга түннелдерни үндүрер. Сан адыннын морфология сайгарылганын кылыр.
Хяналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.

Аг орну. Аг орнунун грамматиктиг утказы, морфологтут демдектери, синтаксистиг хүлээлгези. Аг орнунун бөлүктөри. Чамдык аг оруннарыннын саннарта, падежтерге өскөрлири. Тодаргай эвес аг оруннарыннын шын бижжири. Аг оруннарыннын морфологтут сайгарылгазы.	6	Аг орнунун грамматиктиг утказын тодаралдыр, морфологтут демдектеринин, синтаксистиг хүлээлгезинин айы-биле оларны тайлыбырлар. Аг орнунун бөлүктөринин антылаар (арыннын, айтырыгнын, айтылганын, тодаргай болгаш тодаргай эвес аг оруннары), оларнын синтаксистиг хүлээлгезинин тайлыбырлар. Аг оруннарын өске чугаа кезектеринден ылгаар, падежтерге өскөртир. Силер, болар де паг оруннарын тыва чугаа этикединге дүүштүр ажылгаар, улуг улус-биле чугаалажып билир. Анты-ангы от оруннары-биле домактарны чогаалдыр. Аг оруннары кирген домактарны, сөзүглелдерде сайгарар. Аг оруннарыннын морфологтут сайгарылгазын кылыр.
Катаптаашкын Хыналда ажыл Чогаалдыг	1 1 1	Алган билиглериин катаптаар. Алган билиглериин балдыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа кулытуразы	7	Тыва улустун орус улустун чугаа этикединде демейлешкек болгаш ылгаалдыг талаларынын дугайында коллективтиг чугаага киржир. Кичээлдерге номчулганын ангы-ангы хевирлерин ажылгаар. Хөй-биле калды (коллектив-биле) ажылдаар: Сөзүглелде кол болгаш элдээрти чугаалаан мелээни тодаралдыр. Бог ажылдаар: Номчааны чечен чогаал сөзүглелинин утказын дамчылар. Монолотун янзыларынын дугайында чугаага киржир. Чугаа этикединин онзагайларын көргүскен дыннадыгларны, презентацияларны тургузар. Бөлүк айы-биле ажылдаар: Хевир айы-биле диалогтун чижектерин тургузар: номчааны, дыннаны диалогтун утказын чугаалаар. Чугаа кулытуразынга хамаарышкан оюн хевиринде тургустунган онаалгаларны күүседир.
Чогаалдыг	2	
Катаптаашкын. Сөс тургузуу болгаш сөс чогаалдылгасы. Морфология.	3	Чыл дургузунда өөрөнгөн темаларны катаптаар: Сөс тургузуу. Сөс чогаалдылгасы. Чүве алды. Демдек алды. Сан алды. Аг орну.

	Аттыг чугаа кезектери. Ат орну.		
	Хыналда ажылы	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.
		68 шак	

Прощнуровано, пронумеровано

и закреплено печатью

2 листов.

Дата 01.08.2023 г.

МБОУ Шуурмакская СОШ

Директор школы: *Уржук* Уржук М.В.

